

ÖLAND IN HET DORRE JAAR

Verslag van de Buitenlandse Werkweek in 2018

Inge Somhorst¹, Mirjam Veerkamp² & Nico Dam³

¹ Meidoornlaan 43, 9756 BN Glimmen; zwamhorst@ziggo.nl

² Pelikaanweg 54, 3985 RZ Werkhoven; veerkamp.berg@planet.nl

³ Hooischelf 13, 6581 SL Malden; ndam10@kpnmail.nl

Somhorst, I., Veerkamp, M. & Dam, N. 2020. The 2018 foray to Öland. *Coolia* 63(1): 3–16.

The 110th anniversary of the Netherlands' Mycological Society was celebrated with a one week foray to the beautiful island of Öland, off the south-east coast of Sweden. In spite of the drought that spoiled the mushroom season in most of Western Europe, more than 500 species of (larger) mushrooms were found. We provide an impression of the foray, with an emphasis on the Öland landscapes and the most beautiful fungi found.

Een jubileum is een goede aanleiding om de Buitenlandse Werkweek op een bijzondere plek te organiseren, en die mag wat verder weg zijn dan gebruikelijk. Zo gingen we ter gelegenheid van het 110-jarige bestaan van de NMV naar het prachtige Öland, een kalkrijk eiland in de Oostzee voor de zuid-oostkust van Zweden. Een geliefde plek voor natuurliefhebbers, beroemd om zijn vogels, fossielen en schitterende flora. En natuurlijk pad-denstoelen, maar daarover straks meer. 26 deelnemers legden de 1000+ kilometers af, ofwel gezamenlijk in een busje, ofwel privé per auto, ofwel met openbaar vervoer. We verbleven in

Stora Frögården, een authentiek Zweeds 'vandrарhem' met een aanliggend restaurant annex slaapgebouw en een grote binnenplaats, pal aan zee. Met enige moeite vond ieder een plekje in de knusse werkruimte.

Öland is een zeer langgerekt, 140 km lang eiland gelegen in de Oostzee langs de zuidoostkust van Zweden, tegenwoordig met een brug verbonden met de plaats Kalmar op het vasteland. Door zijn ligging heeft het een droog en zonnig klimaat en is het de warmste plek van Zweden. En zoals vrijwel overal in

Europa verliep 2018 ook hier erg droog. Bovendien zijn kalkbodems gevoelig voor droogte. Een beetje spannend werd het dus wel; zouden er wel paddenstoelen staan?

De bodem bestaat in de ondergrond uit graniet waarop zand, klei en tenslotte kalk (in het Ordovicium, zo'n 450 miljoen jaar geleden) zijn afgezet. In het noorden zijn op de kalksteen granitisch materiaal en zand afgezet, naar het zuiden toe wordt deze afzetting minder. Vrijwel het hele zuidelijke 1/3 deel bestaat uit een kalksteenplateau, de alvar, slechts enkele meters boven zeeniveau. Het is een heel open landschap met een schrale graslandvegetatie waar de kalksteen direct onder of plaatselijk zelfs aan het oppervlak ligt. Droge en natte delen wisselen elkaar af, er groeien veel jeneverbessen (waarvan er vele ernstig onder de droogte te lijden hadden gehad), en ook vind je er Zonneroosje (*Helianthemum*), een houtige plant die ectomycorrhiza vormt. Grote delen van de alvar worden begraaasd, flinke stukken zijn natuurgebied en het geheel is Unesco werelderfgoed. Over de rest van het eiland liggen kleinere stukken met een alvar-karakter verspreid.

In het midden van het eiland zijn (al dan niet beweide) kalkrijke, thermofiele loofbossen (Mittlandsskogen), waarbij opvalt dat beuk vrijwel geheel ontbreekt. Wel eik, haagbeuk, linde, hazelaar, populier, esdoorn, es..., en vochtige (boom)weides in een oud cultuurlandschap. Meest aan de oostkust vind je de zgn. zandsteppen (oude strandwallen) bestaande uit droge graslanden die geroemd worden vanwege de rijke buikzwammenflora, en

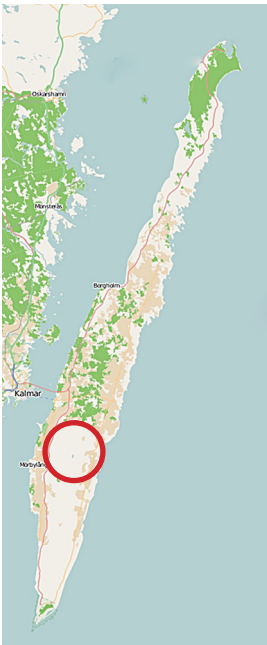

In het zuiden van Öland vind je stenige stranden, langs de oostrand liggen de strandwallen, de laatste met uitgestrekte, extensief beweide graslanden, soms met Kraanvogels. De graslanden zelf waren dit jaar niet bijzonder rijk aan paddenstoelen.

*Stora Alvaret (Grote alvar), die het grootste deel van Zuid-Öland beslaat, met droge en natte stukken. Hier werd één exemplaar van *Hygrocybe spadicea* gevonden.*

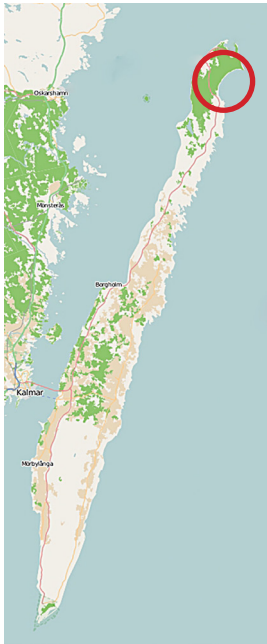

Mittlandskogen, met Cortinarius arcuatorum (boven) en de Hazelaar-begeleider Hygrophorus lindtneri.

In het noorden van Öland vind je de korstmos-dennenbossen, met verbluffende tapijten rendiermos, die vaak tot vrijwel aan de kust doorgroeien. Dennenekhoorntjesbrood (B. pinophilus), Geschubde stekelzwam (Sarcodon squamosus) en Dennenstekelzwam (Phellodon tomentosus) zijn enkele van de karakteristieke paddenstoelen die daar gevonden kunnen worden.

met name aan de oostkust vochtige strandweides met veel orchideeën. In het noorden zijn naaldbossen aangeplant en op enkele plekken, zoals aan de noord-oostkust bij Böda, is daar korstmos-dennenbos te vinden. Verspreid over het eiland vind je kalkmoerasjes.

Bij binnenkomst gingen er geruchten dat er “niets” te vinden zou zijn, een aantal deelnemers was al enkele dagen op het eiland en had hier en daar wat rondgekeken. Maar gelukkig werd dat doemscenario direct op de eerste excursie gelogenstraft. We togen maandag met de hele groep naar een vochtig loofbos aan de noordkant van Mittlandsskogen dat tjokvol bleek te staan met paddenstoelen, waarschijnlijk was een van de sporadische buitjes precies op tijd hier gevallen. Gelijk bij de parkeerplaats kwamen de camera's tevoorschijn, en meerdere deelnemers hebben het eigenlijke bosreservaat die dag niet eens bereikt. Op de laatste dag hebben we dit terrein nog eens bezocht.

Na deze zwamrijke eerste dag stonden we voor de keuze. Willen we zoveel mogelijk paddenstoelen zien, of bezoeken we ook de verschillende landschappen, nu we zo ver gereisd zijn? Een aantal locaties moet je toch eigenlijk wel gezien hebben, vanwege de schoonheid en bijzonderheid, ook al is de verwachting dat er onder deze omstandigheden minder paddenstoelen staan. Aldus kozen we voor het laatste. De allerdroogste biotopen waren volgens verwachting vrijwel leeg. Het korstmosdennenbos van Böda kusten, in het noorden van het eiland en prachtig gelegen aan de kust, leverde nog wel enkele typische soorten op zoals Denneneekhoortjesbrood (*Boletus pinophilus*), Slijmige gordijnzwam (*Cortinarius*

Rijke oogst aan Melkzwammen bij Tomteby; er liggen ongeveer 15 soorten op deze tafel. Het zal duidelijk zijn waarom de excursiedeelnemers hier met manden in plaats van de in Nederland meer gebruikelijke punaisedoosjes op pad gaan.

***Karums alvar**, een open, extensief begraasde boomweide, waar langs een pad (niet op de foto) onder andere ook de Satansboleet (*Rubroboletus satanas*) gevonden werd.*

mucosus), *Tricholoma arvernense*, Dennenstekelzwam (*Phellodon tomentosus*) en Dennenvuurzwam (*Phellinus pini*). Wel opvallend was het voorkomen van een op het eerste gezicht nogal slanke Knolparasolzwam, waarvan de schubben op de hoed opvallend geprononceerd en wat opgekruld waren. Enkele deelnemers hadden die soort bij eerdere gelegenheden al als *Leucoagaricus nymphaeum* (zie foto hieronder) leren kennen, de

Witschubbige parasolzwam. Op de alvar was echt vrijwel niets aan paddenstoelen te vinden. Totaal uitgedroogde vegetatie en verbrande jeneverbessen. In de schaduw van wat schamele dennetjes groeide de droogtebestendige Kale knoflooktaailing (*Mycetinis scorodonius*), en het hoogtepunt vormde een vruchtlichaam van *Hygrocybe spadicea* (zie foto enkele pagina's terug); zelfs de buikzwammen lieten het grotendeels afweten. Toch kan het, geloof ons, hier boordevol staan met paddenstoelen, in betere tijden.

De droge biotopen combineerden we met wat vochtiger excursiedoelen zodat de dozen toch voldoende gevuld konden worden. Een daarvan was Amundsmosse, het grootste moeras in Mittlanskogen. Er groeit veel galigaan met daaromheen beweide, vochtig loofbos, soms met wat naaldbout ertussen en dennen langs de rand, en weides met solitaire bomen. Van dit terrein was o.a. de Satansboleet bekend maar die hebben we daar niet gevonden,

Rijke oogst aan Boleten in de bossen rondom het zomerpaleis Solliden van de Zweedse koninklijke familie, bij Borgholm.

*Enkele van de eeuwenoude eiken van Halltorp's Haga. Veel van deze eiken zijn al aan het aftakelen, en zijn de groeiplaats van enkele zeldzame, aan zulke oude eiken gebonden polyporen, zoals *Hapalopilus croceus*.*

wel Bleke boleet (*Butyriboletus fechtneri*; zie foto hierboven), al viel determinatie hiervan niet mee. Makkelijker op naam te brengen was *Hemileccinum depilatum*, die net als de Goudporieboleet (*Hemileccinum impolatum*) sterk naar jodoform ruikt. En nog een goed veldkenmerk: het merkwaardig gedeukte hoedoppervlak, alsof een mycoloog er met een hamer zijn determineer-frustraties op heeft afgereageerd.

Zoals gezegd heeft Öland meer te bieden dan paddenstoelen. Dicht bij ons verblijf, langs de hoofdweg van het eiland, lag een akker waarvan het graan al geoogst was. Daar was enkele dagen achtereen een grote groep kraanvogels te bewonderen. Langs de kust vlogen zeearenden, en in verschillende excursieterreinen stonden heel interessante bomen en struiken, zoals appels, meidoorns en iepen, zodat ook Bert Maes en Willem Stouthamer hun hart konden ophalen.

Ook als je naar Öland gaat voor paddenstoelen heb je een enorme keuze aan terreinen, maar er zijn drie oude bossen waar je eigenlijk wel naar toe móet: Halltorps Haga, Borghaga en Haga park, pal naast ons onderkomen. Laatstgenoemde was veel te droog maar een dag-excursie ging in twee groepen naar de andere twee. Die staan onder andere bekend om hun Klompvoeten (*Cortinarius* subg. *Phlegmacium*, om dat nog maar even zo te noemen) en

Foto's op deze en de vorige pagina van diverse Klompvoeten en een spectaculaire boleet. Vanaf linksboven, met de klok mee: *Cortinarius prasinus*, Purperen boleet (*Imperator rhodopurpureus*), *Cortinarius caesiocanescens* en *Cortinarius caesiocortinatus*.

boleten, en daarvan werden er ook deze week weer de nodige gevonden. In Halltorp's Haga met zijn spectaculaire, eeuwenoude eiken groeide een nog redelijk vers, groot vruchtlichaam van *Hapalopilus croceus*. Ook *Piptoporus (Buglossoporus) quercinus* is op de lijst gekomen, maar het vruchtlichaam was nogal verpieterd en de melding nauwelijks waard. En overal Biefstukzwam (*Fistulina hepatica*), waar de Ölanders heel trots op zijn! In beide bossen, maar vooral in Borghaga stonden, net zoals in West-Nederland enkele weken daarvoor, heel veel boleten. Die avond hadden we een boleten-uitstalling, met o.a. de Purperen boleet, *Neoboletus xanthopus* (die sinds kort ook uit Nederland bekend is) en wederom de Bleke boleet en *Hemileccinum depilatum*, die we hier goed hebben leren kennen. Een aantal collecties is verzameld, beschreven en op etab gezet en terug in Nederland aan Chiel Noordeloos overhandigd voor nader onderzoek.

Öland heeft een lange bewoningsgeschiedenis en ten gevolge daarvan veel oud cultuurlandschap. Wij togen onder meer naar Gråborg en Karum, waar boomweides, lanen, hazelaarbosjes en loofbos elkaar afwisselen. Vooral in Gråborg zijn veel mycorrhizasoorten genoteerd, waaronder enkele bijzondere amanieten, zoals Bleke amaniet (*A. lividopallescens*) en Brokkelzakamaniet (*A. submembranacea*), en maar liefst 14 soorten Russula, waaronder de Gerimpelde russula (*R. olivacea*) en de rode Gevlekte russula (*R. maculata*) (foto's hierboven). Andere interessante soorten zijn de Vlakke vuurzwam (*Fomitiporia punctata*) en *Lycoperdon atropurpureum*. In Karum stond weinig, maar wel een prachtige collectie van de Satansboleet, waar we op de heenweg zomaar aan voorbij gelopen waren; achteraf bleken de hoeden voor een stel keien aangezien te zijn...

Ondanks de voor paddenstoelen niet ideale omstandigheden hebben we toch een prima week gehad. En achteraf gezien was dit misschien wel de beste week voor paddenstoelen van 2018; geluk gehad, dus! Er was genoeg gelegenheid om de diverse landschappen en biotopen van het eiland te beleven én om je dozen te vullen met interessante collecties paddenstoelen. De eindlijst telt ruim 500 soorten. De week werd afgesloten met een feestelijk diner (noodgedwongen) bij kaarslicht dat werd aangekondigd door een knallend onweer.

Foto's gemaakt door de diverse deelnemers aan de Werkweek.

